

ОБУЧЕНИЕТО ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ ЗА ВТОРИ КЛАС В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И КРАЛСТВО НОРВЕГИЯ

Виктория Ковчазова, Теодора Симеонова

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ (България)

Резюме. Физическото възпитание е процес, който обхваща два компонента: образователен и възпитателен. В България учебното съдържание се определя от стандарт. Знанията, уменията, отношенията, усвоени от учениците след завършване на съответна образователна степен, в конкретния случай след втори клас, са точно определени. В края на втория срок от обучението се проследява постигането на очакваните резултати. В Кралство Норвегия очакваните резултати по предмета физическо възпитание са публикувани на страницата на Дирекцията по образованието към МОН. Тук очакваните резултати за посочения по-горе клас всъщност обхващат двугодишен период – първи и втори клас. Целта на настоящия доклад е да се представи обзор на планирането, на учебното съдържание и очакваните резултати във втори клас.

Ключови думи: физическо възпитание; очаквани резултати; двигателни дейности; физическа активност и дееспособност

Въведение

„Двигателната активност влияе върху детския организъм в комплекс от: двигателна дейност, природни фактори и среда. В същото време, двигателната активност оказва съществена роля върху психическото развитие на детето и неговата емоционална удовлетвореност“ (Simeonova et al. 2021).

Водещите цели на предмета „Физическо възпитание и спорт“ в начална степен в Република България са насочени към развитие и надграждане на двигателната култура на децата, укрепване и закаляване на детския организъм, повишаване устойчивостта му към заболявания, развитие на физически качества и дееспособност. Образователните и възпитателните функции на предмета допринасят за личностното развитие и морфофункционалното състояние на малките ученици.

Предметът е с практически характер и с водеща роля на сетивното познание. Образователните цели са с фокус:

1. усъвършенстване на естествено-приложна двигателна дейност;
2. овладяване на нови умения за изпълнение на строеви, общоразвиващи упражнения и подвижни игри;

3. получаване на знания, умения и навици за спазване на основни здравно-хигиенни изисквания при изпълнение на физически упражнения;

4. овладяване на терминологични понятия за подпомагане взаимодействието между участниците в педагогическия процес.

Учебната програма по предмета е утвърдена от МОН и се прилага в общообразователната подготовка по физическо възпитание и спорт в българските училища. Учебното съдържание гарантира и включването в обучението на ученици със СОП. Двигателните умения от предходната година се надграждат и усъвършенстват. Планирането на дейностите в програмата е гарант за изпълнение на поставените цели и постигане на очакваните резултати (МОН).

В Кралство Норвегия учебните програми по отделните дисциплини се разработват от Дирекция по образованието. Норвежката дирекция за образование и обучение е изпълнителна агенция към Министерството на образованието и научните изследвания. Дирекцията отговаря за детските градини, началното, основното и средното образование. Носи отговорност за управлението в образователния сектор, както и за прилагане на актовете на парламента и наредбите. Целта на Дирекцията е да гарантира, че всички деца и ученици получават висококачествено образование, на което имат право (Дирекция по образованието към МОН – Норвегия).

Планирането по физическо възпитание и спорт (в случая във втори клас) се прави всяка година, преди началото на първия срок. През учебната 2023/2024 г. това се извършва в периода 14 – 19.08.2023 г. от двете начални учителки на класа. Базово се ползват очакваните резултати, публикувани на страницата на Дирекцията. Те са разработени през 2020 година и се използват при структуриране на учебното съдържание.

В настоящия доклад се анализират и представят планирането на учебното съдържание и очакваните резултати във втори клас по предмета физическо възпитание и спорт на двете държави.

Изложение

Предметът физическо възпитание и спорт във втори клас – Република България

Съгласно Наредба № 5 от 30 ноември 2015 г. за общообразователната подготовка „чрез учебния предмет физическо възпитание и спорт (ФВС) се гради умениято за здравословен начин на живот, насочено към личното и общественото благополучие и към постигане на оптимално физическо и умствено състояние“ (Наредба №5). Изискванията за резултатите по учебния предмет ФВС в начален етап съдържат следните специфични цели.

1. Познаване на основни термини за изпълнение на физическите упражнения и разбиране на връзката между тях за прилагане в игровата дейност.

2. Усъвършенстване на основните естествено приложни двигателни действия.

3. Достигане на определено равнище на основните двигателни качества, умения и навици в съответствие със сензитивните периоди на възрастта.

4. Придобиване на способности за адаптация към изменящите се условия на природната и на социалната среда чрез целенасочена двигателна дейност в подкрепа на устойчивото развитие.

5. Придобиване на положително отношение към спортните дейности като условие за формиране на траен интерес за занимания с физически упражнения и спорт през целия живот и участие в училищни състезания и първенства (Наредба №10).

Съгласно Приложение № 13 към т.13. образователните цели на учебната програма във втори клас са насочени към:

- комплексно подобряване на физическата дееспособност с акцент върху развитието на скоростните способности на ученика в съответствие със сензитивните периоди на възрастта;

- усъвършенстване и прилагане на естествено приложните двигателни действия в конкретна учебна и природна среда;

- овладяване на нови знания и двигателни умения за изпълнение на лекоатлетически и гимнастически упражнения, закалителни процедури и на упражнения за овладяване на основните технически елементи по вид спорт или спортна дисциплина;

- формиране на положително отношение за участие в разнообразни двигателни дейности, игри, спорт и туризъм;

- развиване на наблюдателността, активността и творческите прояви на детето.

Очакваните резултати включват знания, умения, отношения от задължителни и избираеми области на учебно съдържание. Основните компетентности като очаквани резултати от обучението и задължителните области на учебно съдържание са публикуване на интернет страницата на МОН (Учебни програми за II клас). В приложение към учебната програма са посочени и специфичните методи и форми за оценяване на постиженията на учениците. В процентно съдържание те са следните.

1. Не по-малко от три текущи качествени оценки от практически изпитвания за всеки учебен срок, в които се включват и теоретични знания – 50%.

2. Диагностика на физическата дееспособност в началото и в края на учебната година с отчитане на индивидуалния прираст в постиженията – 25%.

3. Качествена оценка от други участия (работа в час, оказване на помощ, самостоятелна работа, участие в спортни и туристически състезания) – 25% (Наредба №10).

Съгласно същото приложение „Установяването и измерването на постигнатите резултати от обучението за овладяването на знания, двигателните

умения и навици се оценяват по критерии, определени в началото на учебната година от учителя. Практическите изпитвания могат да се организират като индивидуални или като групови текущи изпитвания. Устните препитвания са индивидуални. Ученикът дава устни отговори на индивидуално поставени въпроси или задачи. Техническото изпълнение на двигателните действия и тяхното прилагане, количественият резултат при измеримите физически упражнения и теоретичните знания са задължителни елементи от качествената оценка на учителя. Състоянието на физическата дееспособност се оценява чрез система за контрол и оценка на физическата дееспособност на учениците. В системата не са включени тестове и нормативи за учениците със специални образователни потребности, които се оценяват в съответствие с индивидуалния им прираст в постижението за съответната двигателна дейност. Не се оценяват учениците, освободени по здравословни причини за периода на изучаването на двигателните знания, умения и навици и за времето, което не позволява поставяне на минималния брой текущи оценки. Не се оценяват учениците, освободени дълготрайно по здравословни причини от упражняване на физически упражнения, спорт, туризъм или фитнес“.

Със своя заповед министърът на образованието утвърждава Система за оценка на физическата дееспособност на учениците от I – XII клас. Съдържа описание на тестовете, методика за оценяване на физическата дееспособност, нормативи за оценка на резултатите от отделните тестове по 20-точкова скала, нормативи за оценка на резултатите от отделните тестове с определяне на интервали на оценката по шестобалната оценъчна система (табл. 1 и табл. 2).

Таблица 1. 8 години момчета

	Бягане 30 м (сек)		Скок дължина от място (см)		Хвърляне плътна топка 1 кг (см)		Бягане 200 м (сек)		Т-тест (сек)	
	От	До	От	До	От	До	От	До	От	До
Незадоволителна		8.14		92		234		70.77		23.97
Средна	8.13	7.41	93	112	235	329	70.76	63.53	23.96	21.64
Добра	7.40	6.12	113	147	330	494	63.52	50.86	21.63	17.56
Мн. Добра	6.11	5.57	148	162	495	565	50.85	45.43	17.55	15.81
Отлична	5.56		163		566		45.42		15.80	

Таблица 2. 8 години момичета

	Бягане 30 м (сек)		Скок дължина от място (см)		Хвърляне плътна топка 1 кг (см)		Бягане 200 м (сек)		Т-тест (сек)	
	От	До	От	До	От	До	От	До	От	До
Незадоволителна		8.14		84		214		69.83		25.15
Средна	8.40	7.7	85	102	215	296	69.82	63.76	25.14	22.68
Добра	7.69	6.47	103	134	297	439	63.75	53.15	22.67	18.35
Мн. Добра	6.46	5.94	135	148	440	500	53.14	48.6	18.34	16.49
Отлична	5.93		149		501		48.59		16.48	

За оценка на резултатите от отделните тестове чрез определяне на интервали по шестобалната система се преминава през следните стъпки.

1. Определя се оценката по шестобалната система в зависимост възрастта и пола на учениците по приложенията от Наредбата. Например: ученик от мъжки пол на възраст 12 г. е постигнал резултат в бягането на 30 м – 6.14 сек. Намираме съответната таблица за възраст и пол и установяваме, че оценката, която ще получи ученикът, е „Добър 4“. По същия начин намираме оценките и за останалите тестове.

2. Изчислява се окончателната оценка на физическа дееспособност като средноаритметична оценка от оценките по отделните тестове.

Забележка: окончателната оценка на физическата дееспособност на учениците се изчислява само при наличие на резултати от всичките 5 теста. Не следва да се изчислява окончателна оценка, ако липсва резултат от някой от тестовете (Наредба №10).

Предложената информация в изложението по отношение на съдържанието, планирането, оценяването на учениците от втори клас по предмета физическо възпитание и спорт във втори клас в Република България е подробно представено, предвид многокомпонентността му и съпътстващата нормативна база, както и задължителната документация (Наредба №10).

Предметът физическо възпитание и спорт във втори клас – Кралство Норвегия

Планирането на учебното съдържание, съобразно очакваните резултати по предмета за учебната 2023/2024 г. се прави една седмица преди началото на учебната година, в така наречената седмица за планиране. В тази седмица се обособяват основните учебни периоди, обикновено те са седем: I – от началото на учебната година до есенната ваканция; II – есенна ваканция до 1 декември; III – месец декември; IV – януари до зимната ваканция; V – зимна ваканция – Великден; VI – Великден – 17 май; VII период – 17 май – край на

учебната година. Началото на учебната 2023/2024 е 21 август 2023 г.

В Норвегия се планира в тим, т.е. всички учители, които ще преподават във втори клас, са един тим. Един път в седмицата всички тези учители се събират и планират следващата седмица като вземат предвид общоучилищните мероприятия. Всички учители са активни участници в планирането, обсъждат се дигиталните и хартиени източници, цели, структура на уроците и т.н.

Учителите от I до IV клас всяка година могат да са различни, но някои училища практикуват от I до IV с един/двама учители. Има училища, в които един клас има двама класни ръководители. Всеки от учителите заявява в седмицата за планиране предпочитанията за предметите, които иска да преподава през учебната година. Планирането по предмета физическо възпитание и спорт както и на всички останали предмети, се прави, като се предвидят ваканциите, мероприятията на училището, общите походи за училището, празничните дни и не на последно място – съставът на ученическата група, т.е. ученици със специални потребности. Във втори клас има само един астрономически час физическо възпитание и спорт на седмица. Учителите, целият тим, решават в кой ден от седмицата е целесъобразно да е часът. Обикновено е последния час, като продължение на голямото междучасие, което е от 11.35 ч. до 12.05 ч. В седмичната програма на някои училища присъства т.нар. „Училище навън“ – един ден в седмицата, когато всички предмети, вкл. ФВС, се провеждат навън – в гората, на поляна или в училищния двор. В 8.30 ч. на учениците се дава разяснение какъв ще е планът за деня, децата си приготвят раниците с необходимите помагала – таблет, пособия за писане и подобни, според планираното учебно съдържание, и към 9.15 ч. се тръгва. ФВС включва катерене по дървета, ориентиране, направа на заслон от пръчки, хвърляне на топка в цел, скачане на въже, пързаляне с кьнки, с шейни, хоккей, ски и др.

Планирането по ФВС се извършва на база целите, които са посочени от Дирекцията на образованието и трябва да се постигнат след II, IV, VII, X, XI, XII и XIII клас. За посочения период се планира по утвърдена програма от 2020 година. Там не присъстват нормативи за оценка на резултатите на учениците. И въпреки това трябва да покрият в основна степен публикуваните очаквани резултати. Набляга се на колективните игри. Не се прави т.нар. качествено планиране по ФВС, тъй като се отчита фактът, че норвежките деца имат висока двигателна семейна култура и извън училище спортуват активно. ФВС е приоритетен предмет, който стимулира удоволствието да си физически активен според собствените възможности. Целта на предмета е да помогне на учениците да учат, преживяват и работят с тялото си. Чрез активни движения, заедно със съучениците, предметът ФВС съдейства основно за работа в тим, разбиране и изпитване на респект един към друг. Предметът мотивира учениците да са активни след училище, за да са здрави в предстоящият им живот като работещи.

При провеждане на едnodневен поход той се отчита също като физическо възпитание и спорт. Сутрин, по време на приема на децата не се прави утринна гимнастика.

Учениците във втори клас не се обличат специално за часовете по ФВ, изискване има само за спортни обувки, маратонки. Независимо че няма изискване за облекло, много деца ползват клин, тениска или анцуг. Училищата разполагат с физкултурен салон, по-големите училища имат по два, с достатъчно оборудване, както и бани, които се ползват от IV клас нагоре. Децата основно спортуват навън и имат активности по всяко време. Извършват двигателна дейност по време на голямото междучасие, което е с продължителност от 30 мин. Малките междучасия също се използват за активна двигателна дейност. Ходи се редовно на походи. Всички деца извън училище практикуват поне по един спорт. Сами изявяват желание и необходимост за това. Тренират футбол, карате, волейбол, хокей, тенис, ски. Самите родители, баби и дядовци са активни и ходят с децата си на походи в гората, планината, ношуват навън, карат велосипеди, кънки.

Никое норвежко дете не отказва да участва в часовете по ФВС. Учениците знаят, че това е важно. Разбира се, има такива, които понякога отказват, с тях се занимава индивидуално вторият учител, който не преподава в момента. Може да играят тихи игри, шах или да помагат за прибиране на уредите, да подреждат, да правят индивидуални двигателни дейности. По ФВС учителят също трябва да е с маратонки, спортният екип не е задължителен, но повечето учители се преобличат за часа.

В класовете има деца със СОП, хиперактивни, средно по 1 – 2 в клас. Те са приобщени в масовото училище и в повечето училища нямат екип за личностна и допълнителна подкрепа.

Когато се планира учебното съдържание по ФВС, се съобразява със зимните месеци. При достатъчно сняг задължително се практикуват хокей, ски, кънки. Планирането през тези месеци е плаващо според наличието на сняг и възможност за занимание със зимни спортове.

В края на втория срок не се покриват нормативи и няма оценки за очакваните резултати. Нужно е да се спази направеното планиране.

Целта на обучението, съгласно публикувания план от 2020 г. на страницата на Дирекцията, е ученикът да може:

1. да изследва собственото движение на тялото си при игра и други дейности, самостоятелно или с други;
2. да изследва и използва основни движения, като пълзене, ходене, бягане, накуцване, стъпване, приземяване, обръщане и търкаляне в различна среда въз основа на собствени предположения;
3. да практикува предаване, подаване, ловене по време на игра с различни инструменти и видове топки;

4. да играе и участва с други ученици в дейности в разнообразна среда на движение;

5. да играе и изпълнява основни упражнения с привикване към водата, като гмуркане, плуване, плъзгане, създаване на инерция, скачане и ориентиране във вода;

6. да разбира и практикува прости правила за взаимодействие в различни двигателни дейности;

7. да изследва природата в местната среда с разнообразни дейности през различните сезони;

8. да разбира и прилага правилата и употребата на видове облекло според времето и условията в природата;

9. да познава правилата за безопасно шофиране и правилата за движение; да познава правила относно безопасното корабоплаване по вода и викането за помощ (Дирекция по образованието към МОН – Норвегия).

В края на втория срок учениците демонстрират и развиват компетентност по физическо възпитание на 1-ви и 2-ри етап, когато сами и заедно с други участват, практикуват и предизвикват собствените си възможности за движение в различни двигателни дейности както на закрито, така и на открито, сред природата и в местната среда.

Учителят трябва да улесни участието на учениците и да стимулира желанието за учене чрез разнообразни двигателни дейности, които учениците правят сами и заедно с други. Учителят трябва да води диалог с учениците относно тяхното развитие във физическото възпитание. Децата трябва да имат възможност да опитат силите си в това. Въз основа на компетентността, която учениците демонстрират, трябва да им се даде възможност да изразят с думи това, което чувстват, това, което могат, и това, което могат да постигнат по-добре от преди. Учителят трябва да предостави насоки за по-нататъшно обучение и да адаптира обучението така, че учениците да могат да използват насоките, за да развият своята компетентност в двигателната дейност, играта и взаимодействието, дейността на открито в местната среда и безопасното движение в трафика и близо до вода.

Изводи и обобщения

От представения обзор на планирането на учебното съдържание, на очакваните резултати и оценяването във втори клас по предмета физическо възпитание и спорт на Република България и Кралство Норвегия се наблюдава, че подходът към предмета, преподаван в началното училище, показва както сходства, така и различия.

Основен акцент, който се поставя в обучението и в двете страни, е свързан с усъвършенстването на спортните умения и повишаване интереса и мотивацията на учениците да спортуват и да бъдат физически активни. Провокират

се развитие и надграждане на двигателната култура на децата, укрепване на организма на подрастващите, закалителни навици, както и провокиране издръжливост към заболявания, възходяща динамика на физическите качества и дееспособността. Развива се положително отношение относно спазването на спортни правила и готовност за отговорно поведение при участие в спортни мероприятия и активности. Двигателните действия са съобразени и с индивидуалните възможности за участие на лица с увреждания.

Различия наблюдаваме по посока на:

1. Мотивацията на учениците да бъдат физически активни. В Норвегия се насърчава овладяването на знания относно значението на активния начин на живот, което се осъществява чрез множество възможности за физическа активност в училище, придружена от богата материална база.

2. В Норвегия се поставя акцент върху ролята и участието на родителите при изграждането на физическата култура на децата. Съвместните (групови) и индивидуалните занимания с физически упражнения и спорт, както и използването на различни методи за въздействие ще помогнат за осмисляне на ползата от физически активен начин на живот.

В Кралството няма система, специфични методи и форми за оценяване постиженията на учениците в начална и прогимназиална степен. Препоръчително е публикуваните очаквани резултати да бъдат достигнати без напрежение, предимно под формата на игра и колективни активности.

Предложеният обзор на планирането на учебното съдържание и очакваните резултати във втори клас по предмета физическо възпитание и спорт на Република България и Кралство Норвегия би могъл да даде идеи за бъдещи изследвания и разработки.

БЕЛЕЖКИ

1. НАРЕДБА № 5 ОТ 30 НОЕМВРИ 2015 Г. ЗА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНАТА ПОДГОТОВКА.
2. НАРЕДБА № 10 ОТ 1 СЕПТЕМВРИ 2016 Г. ЗА ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ В УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ.
3. МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА (МОН)
<https://web.mon.bg/>.
4. ДИРЕКЦИЯ ПО ОБРАЗОВАНИЕТО КЪМ МОН – НОРВЕГИЯ
<https://www.udir.no/lk20/kro01-05/kompetansemaal-og-vurdering/kv183?lang=nob>.
5. УЧЕБНИ ПРОГРАМИ ЗА II КЛАС <https://web.mon.bg/bg/1997>.

ЛИТЕРАТУРА

СИМЕОНОВА, Т. & КОВЧАЗОВА, В., 2021. Физическата дееспособност на децата от предучилищна възраст в условията пандемия. *Съвременни тенденции на физическото възпитание и спорта*. Св. Климент Охридски, София, с. 102 – 108. ISSN: 1314-2275.

REFERENCES

SIMEONOVA, T. & KOVCHAZOVA, V., 2021. Physical performance of preschool children in pandemic conditions. *Modern trends of physical education and sports*. UI: St. Kliment Ohridski, Sofia, pp. 102 – 108. ISSN: 1314-2275.

TRAINING IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS FOR THE SECOND GRADE IN THE REPUBLIC OF BULGARIA AND THE KINGDOM OF NORWAY

Abstract. Physical education is a process that includes two components: educational and instructional. In Bulgaria, the standard for educational content is published on the website of the Ministry of Education and Culture and encapsulates the knowledge, skills, and attitudes that students must have at the end of the relevant educational level or stage, in this specific case after the second grade. At the end of the second term of the training, the achievement of the expected results is monitored. In the Kingdom of Norway, the expected results for the subject of Physical Education are published on the page of the Directorate of Education at the Ministry of Education. Here, the expected results for the grade mentioned above actually cover two years – the first and second classes. The purpose of this report is to present an overview of planning, curriculum content, and expected outcomes in second grade.

Keywords: physical education, expected results, motor activities, physical activity and capacity to act

✉ **Dr. Viktoriya Kovchazova, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0002-2559-4226

Konstantin Preslavsky University of Shumen

E-mail: v.kovchazova@shu.bg

✉ **Prof. Dr. Teodora Simeonova**

ORCID iD: 0000-0002-8786-990X

Konstantin Preslavsky University of Shumen

E-mail: t.simeonova@shu.bg